

HET PANIEKVERSCHIJNSEL IN DE WESTERSE WERELD

24 juli 1959

Goedenavond, vrienden.

Wij zijn niet onwetend, of onfeilbaar. Wij hopen dat u dus zelfstandig nadenkt en uw eigen conclusies trekt. Mijn onderwerp is:

HET PANIEKVERSCHIJNSEL IN DE WESTERSE WERELD

U zult zich afvragen, waarom ik dit onderwerp op het ogenblik aansnijdt.

Paniek is een zeer typisch verschijnsel en is grotendeels onredelijk. Het wordt veroorzaakt door angst die meestal ontstaat door een soms gegronde reden, of oorzaak, maar die tot het redeloze uitgroeit en dan in zichzelf tot een grotere ramp wordt, dan anders ooit het geval zou kunnen zijn.

Nu heerste er bv. na de eerste wereldoorlog en heerst er ook nu na de tweede wereldoorlog sedert enige tijd reeds, een voortdurend toenemende angst voor wereldvernietiging, voor oorlog, voor versterking van het wankel evenwicht, waarin de wereld zich tot op het ogenblik weet te handhaven.

Angst wordt in sommige gevallen absoluut onredelijk. Wij zien die onredelijke angst vaak geuit tegenover andere, dan de oorspronkelijke redenen. De angst voor de oorlog is overgezet in de angst voor het atoomgevaar. De angst voor crisis, dus het verloop van de techniek en daardoor daling van levensstandaard, werd vervangen door bv. de scholing in Rusland. Het is duidelijk, dat deze panische verschijnselen die hele volkeren soms in hevige beroering brengen, ergens een bron en oorzaak moeten vinden. Ik wil allereerst met u trachten de bron van deze verschijnselen te vinden, in de tweede plaats aan te duiden de werkelijke gevaren, om daarna nog een ogenblik eigen conclusies te trekken.

In de eerste plaats: de paniek als zodanig wordt over het algemeen zeer sterk bevorderd door communicatiemiddelen en de wijze van mededeling. Het is te bewijzen dat verschillende grote staatslieden - om er enkele te noemen -, maar ook Churchill, indertijd Roosevelt, Eisenhower en ook de man in West-Duitsland, op deze paniek zelfs gespeculeerd hebben. Dit speculeren gebeurt niet in eigen volk. Het gebeurt met een schijnbaar naar buiten treden en het afleggen van verklaringen. Ook Nixon heeft hiertoe vaak het zijne bijgedragen. Het is misschien jammer dit te moeten constateren, maar het wordt een logisch verschijnsel, wanneer wij dit begrijpen. Er is op het ogenblik een angst die alle anderen overheerst: de angst dat men zichzelf niet zal kunnen handhaven in de huidige sociale vormen, de angst dat men eventueel politieke macht zal verliezen, de angst dat men om enigerlei redenen zich de mindere zal moeten tonen.

Deze angst speelt zowel in het sociale, als in het politieke leven een grote rol en zelfs in het religieuze leven kunnen wij aantonen dat deze zelfde formuleringen vaak gebruikt worden. Welke formuleringen? "Een volk, zó vol verdorvenheid zal door de Heer gezeseld worden, gezeseld met schorpioenen en tot de hel zullen zij worden verdoemd in hun losbandigheid." Ouderwets zegt u. Inderdaad. Het is van een prediker in Florence, al heel wat eeuwen geleden. Maar wat zult u nu zeggen van een ander citaat op religieus terrein? Nu citeer ik, om onpartijdig te zijn twee verschillende kerken.

"Het feit, dat de mens geen eerbied meer heeft voor de dragers van het woord, de kerkdiensten onregelmatig bezoekt, de kinderen niet aanspoort tot het tijdig afleggen van hun belijdenis, bewijst, dat de toorn des Heren over dit volk zal afdalen."

Een verklaring van een prediker in Engeland ongeveer twee jaar geleden.

"De zedeloze verdorvenheid van de hedendaagse jeugd, het steeds toenemend euvel van het zich onvoldoende kleden, gebruik van gemengde baden, het in het openbaar van het elkaar omhelzen, toont aan, dat de jeugd ter helle vervallen is. Het wordt tijd deze satan uit ons midden te verdrijven en te bestrijden."

Een citaat uit Spanje ongeveer drie maanden geleden.

Wat valt ons hierbij op? In alle drie de gevallen is er sprake van een hypothese, namelijk dat de Here het met de sprekers in kwestie volledig eens is en verder, dat Hij met zowel stoffelijke als geestelijke straf, zowel dus een straf in het heden als een straf in het hiernamaals, de euveldoeners zal vernietigen. Het is begrijpelijk dat, wanneer een prediker voldoende invloed op zijn volk heeft, op zijn gehoor, hij dit door dergelijke redevoeringen op kan zwepen tot een panische bewogenheid, waarbij volledig onredelijke daden te verwachten zijn. In de oude tijden heeft dit geleid tot heksenvervolgingen. De geschiedenis van Salem, maar evengoed de heksenvervolgingen in Duitsland, de Hussieten vervolging in Nederland, werden door soortgelijke predicaties en predikers voorbereid. Bewezen is dat, wanneer de sprekers voldoende zeggingskracht hebben, zij in staat zijn hun gehoor tot een zodanige onredelijkheid te bewegen, dat onmenselijk gedrag hiervan het gevolg is. Dit wat religie betreft.

Nu economie. Economie verknoopt met de politiek. Een citaat van ongeveer vijf en een halve week geleden in de Verenigde Staten.

"Indien men onze rechten niet erkent en ons de redelijke verhoging van onze lonen niet toestaat, zal onze organisatie het bedrijf stilleggen. Wij zullen het volk failliet doen gaan, want men kan niet zonder staal en men kan niet zonder vervoer."

De commentaren erbij: Hele steden zullen werkeloos worden. De auto-industrie zal niet in staat zijn, zijn productie verder te zetten. Dit betekent dat grote verliezen elke dag weer zullen worden geleden. Men zal niet in staat zijn de prijzen te handhaven en de leveranties aan te houden volgens de huidige prijzen. Dit is het commentaar van een arbeidersblad. In dit geval dus een bedreiging met sociale nood, voor praktisch een groot gedeelte van het Noord-Amerikaanse volk, in geval men aan de eisen van een bepaalde pressiegroep niet toegeeft.

Een voorbeeld uit het, wat dit betreft, diplomatieke Nederland.

"Dat, zo de minister niet toegeeft aan deze gerechtvaardigde eisen, zij zich het stakingsrecht voorbehouden om hun eigen kracht bij te zetten...."

Geen verder commentaar. Maar als die vakbonden dat doen, wat dan? Wat moet Nederland met zijn overbevolking, met zijn toch al zeer precaire welvaart, in een dergelijk geval doen? Een staking van drie, vier weken van bedrijven zou Nederland de nekslag kunnen geven. De economie zou zeker in elkaar kunnen storten. Men bedoelt het zo kwaad niet, maar men zegt het dan toch maar.

Een verder voorbeeld van economische pressie, maar op een ander terrein.

"Gezien het feit dat Engeland voortdurend weigert onze rechten te erkennen, zullen wij alle Engelse winkels doen sluiten en alle Engelse artikelen boycotten".

Egypte, zes maanden geleden. Economische pressie. Verder hoef ik u niets meer te vertellen, of te wijzen op de toestand die Indonesië gecreëerd heeft.

Politiek.

"Wij hebben de atoombom en wij zullen niet aarzelen deze te gebruiken".

Neen, niet Amerika. Chroesjtsjov in een redevoering, ongeveer twee jaar geleden.

"De Verenigde Staten zijn bereid met alle middelen zich in te zetten voor de vrijheid van de wereld."

Wederom dreiging met atoomgevaar en oorlog, ongeveer 16 maanden geleden.

"China weigert de kapitalistische oproerkraaiers op de eilanden nog verder te erkennen. Een ieder die hen beschermt is de vijand van de volksdemocratie en zal als zodanig moeten boeten onder het geweld van deze verstoorde volksdemocratie."

Een vergadering van de communistische leiders, met als gevolg daarna een verheving van de aanvallen op de restanten van het nationalistische China. Drie en een halve maand geleden.

Hier hebt u een paar voorbeelden van verklaringen die de aanleiding kunnen zijn tot het begin van een dergelijke paniek. Degenen die dit uitspreken, doen dit, omdat zij onzeker zijn. Wanneer Rusland beweert dat het de atoombom ook heeft, bedoelt het in feite dat het bang is, dat men het de mindere zal achten van de Ver. Staten. Wanneer Amerika zegt dat het bereid is met alle middelen de vrijheid te handhaven, dan probeert het aan alle bondgenoten te verzekeren, maar ook aan de tegenstanders, dat het zichzelf nog steeds capabel acht om in te grijpen, ofschoon menigeen dat klaarblijkelijk betwijfelt. Wanneer China vertelt dat het die Nationalisten wel eventjes mores zal leren, doet het dit, omdat het zich schuldig voelt over hetgeen er gebeurt in de buurt van Lhasa en later over het geheel van Tibet.

Dat zijn de bronnen. Onrustige gewetens. Angst. Minderwaardigheidsgevoelens. Wanneer u dit als basis neemt: poging om het gezag te handhaven, poging om op een of andere manier zonder geweld toch de bovenhand te houden, dan zijn wij al een heel eind op weg. Het gewone volk kan dit niet begrijpen. Wanneer er een atoomconferentie mislukt, dan betekent dit niet dat men geneigd is met die atoombommen te gaan smijten. Integendeel. Het betekent, dat iedereen bang is voor die oorlog. Zó bang, dat men het niet waagt één enkel voordeel aan de vijand te gunnen, zelfs wanneer dit een denkbeeldig, een niet bestaand voordeel is.

Maar gevaarlijker is de conclusie die men dan trekt in het sensationelere deel van de pers. Daar schrijft men niet: "China probeert de aandacht af te leiden van het gebeuren in Tibet", maar: "Aanval op Quemoy, zal Amerika achter de Nationalisten blijven staan? Dreiging van oorlog in de Stille Oceaan". Een kop die in New-York verscheen. Het volk denkt: "Mijn God, moet er dan weer oorlog komen? Moeten er dan weer offers worden gebracht?" Wanneer er een dreiging is van stakingen, dan kunnen wij daarop commentariëren in de Engelse stijl: "Shut up!" In het idee van: "Ons kan niets gebeuren, het rijk en de regering zullen tegen elke staking in, het recht van de burger handhaven, ook al moeten wij dan minder eten en al kunnen onze bedrijven dan niet normaal lopen..."

Wat denkt de burger ervan? De burger is bang. De burger zegt: "Geef ze in 's Heren naam hun zin. Die ellende is niet aan te zien. Ik wil op tijd in de trein kunnen stappen. Ik wil dat mijn producten op tijd in de winkels zijn." Zó gaat het overal.

Wanneer dit dan niet voldoende is, dan moeten wij een paar jaar terugkijken. Dan moeten wij eerst eens denken aan de eerste wereldoorlog, toen in een zeer korte tijd kapitalen werden verkwist, duizenden mensen plotseling het leven lieten, en kort daarna, bv. in Duitsland, bezittingen wegsmolten, sneller dan sneeuw voor de zon. Dat waren de tijden dat men enkele biljoenen Mark moest betalen voor een pak lucifers. U zult zeggen, dat het oude kost is. Maar men is het nog niet vergeten. Onderbewust speelt die mogelijkheid mee. Zij is zelfs een van de redenen waardoor het op het ogenblik nog zo moeilijk is de mensen tot sparen te bewegen.

Denkt u dat men vergeten is, wat er gebeurd is in déze wereldoorlog? Zelfs zij die ver van de fronten zijn geweest, herinneren zich nog de beelden van de brandende steden, de verwoesting en de vernietiging. Zij vrezen dat het ook in hun vredige wereld zal kunnen gebeuren. Degenen die in het door oorlog verscheurde Europa hebben gewoond, denken nu nog aan het puin van Rotterdam, brandend vuur bij u, bv. in het Bezuidenhout. Zij denken aan Jodentransporten, aan

stampende laarzen, aan politie, onvrijheid, honger. Zij zijn er bang voor. Zó bang, dat zij vaak spoken zien.

Ik wil u een aardig geval vertellen. Kort na de oorlog ontstond er in de straten van een klein dorp in Engeland een vuurgevecht en niemand wist waarom. De soldaten die er waren, waren er ter afmonstering. Enkele van hen waren gewapend. Deze mannen hoorden in de nacht het overslaan van een motorfiets zonder voldoende gedempte uitlaat. Dit klonk hun in de oren als geweervuur. Deze mannen die o.a. in Normandië gestreden hadden, begonnen te schieten. Ietwat verderop was een depot waar bewapende wachten waren, die terugschoten. Tien doden, zeventien gewonden en een hele hoop ellende. Een automatische reflex zou je het kunnen noemen. Die reflex bestaat op het ogenblik ook. Overal waar u kijkt, waar die paniek groeit, daar is dit het resultaat van dit verleden. Je zou kunnen zeggen dat de wereld een psychisch trauma heeft, dat vele mensen, bewust of onbewust, door angstdromen worden vervolgd, die nog geboren zijn uit de tijd van oorlogen, van armoede, van gewelddadigheid.

Dit trauma maakt het hen onmogelijk rechtlijnig te denken. Ofwel: zij willen geen gevaar erkennen en zij komen dan tot beschouwingen als: "Ach, die atoombommen. Dat zal wel loslopen. Wat zei U? Atoomstraling? Dat gebeurt toch niet. Bij ons niet". Hetzelfde vertrouwen dat soldaten in de wereldoorlog het verstand deed behouden, de idee, dat hun buurman wel kon vallen, maar dat zij het zouden overleven. Met die waan gingen zij dan later het graf in.

Aan de andere kant: degenen die té zeer geschokt zijn en die nu overal spoken in het donker zien, als de soldaten, die van een motorfiets een vijandelijke patrouille dachten te maken. Mensen die, wanneer zij horen, dat er iets meer strontium in de lucht is, onmiddellijk al denken dat iedereen vergiftigd is. Mensen die op het ogenblik al zitten te wachten op een of andere wereldondergang, of - een andere wijze van vlucht - een beroep doen op de lieve God, of indien zij aan Deze niet geloven - liever overschakelen op de mannen van Mars, of van Venus, die de wereld zullen overheersen en vrede zullen geven.

De paniek van heden, vrienden, is het resultaat van een geestelijke oververmoeidheid die het grootste gedeelte van de wereld in haar ban gevangen houdt. Oppervlakkig lijkt het of de mensen apathisch zijn geworden, of zij niet meer reageren, oppervlakkig. Even oppervlakkig als de mensen die in de subway zaten in Londen tijdens de bombardementen en die schijnbaar kalm bleven, totdat er eindelijk eens een keer een bom - misschien niet eens in hun eigen ruimte, maar vlak erbij - insloeg, en zij als wilde dieren vochten om weg te komen. Zó is de rust van het ogenblik. Paniek, het gevolg van een psychisch trauma, dat de mens zich ook daar bedreigd doet gevoelen, waar er in feite geen dreiging is. Paniek, het gevolg van een minderwaardigheidscomplex, dat overal steeds weer groeit en dat vooral in de twee grootmachten van deze wereld gevaarlijk dreigt te worden.

U had mij gevraagd eigenlijk over idealen te spreken. Inderdaad. Maar wat moet ik in deze wereld eigenlijk over idealen zeggen? Wanneer nog zoveel mensen maar één ideaal kennen: in rust en vrede te mogen leven en sterven. Wat moet je over idealen zeggen in een wereld, waarin het ideaal maar al te vaak een ontvluchting van de werkelijkheid wordt, i.p.v. in feite je hele persoonlijkheid inzetten, inzetten voor een bepaalde zaak.

Kijk vrienden, dat deze paniek op het ogenblik zo'n beetje zijn hoogtepunt heeft bereikt, is begrijpelijk. Er zijn op het ogenblik jongere generaties, die binnenkort ook aan het openbaar en aan het sociaal leven deel gaan nemen, die niet dit oorlogstrauma meer hebben, die alleen als een soort vage droom weten wat men vroeger er over vertelde. Het kan niet lang meer duren. Langzaam maar zeker groeit deze verzieking uit. Aan de andere kant: men is zo'n beetje aan het einde van zijn latijn gekomen. Zaken als de vraag van het al of niet verenigen van Oost- en West-Duitsland, hoe belangrijk zij ook moge zijn, zijn alleen maar symptomen van de situatie, die zich op het ogenblik op de wereld vormt.

Ik wil u ook deze trachten te illustreren. Zelfs de Verenigde Staten en Rusland zijn in een wetenschappelijke wedloop aan het strijden om de eerste plaats. Het is opvallend dat binnenlands deze beide landen zeer eigenaardige commentaren geven. Kort na de spoetnik werd er een beschuldiging uitgesproken in de Ver. Staten, dat de kinderen het op de scholen veel te

goed hadden, dat zij geen kans kregen werkelijk wat te leren, dat het onderwijs rot was en dat de geldzucht die meer en meer de Ver. Staten overspoelde, werkelijk wetenschappelijk werk sterk benadeelde. Akkoord. Misschien is er iets van waar, misschien ook niet. Het is toch werkelijk een beetje ziekelijk, als je zo gaat generaliseren.

Ongeveer vier maanden geleden was er al weer een blad dat openbaar aanviel. Het beweerde: de wetenschapsmensen van de Ver. Staten zijn veel te zelftevreden. De enige grote wetenschapsmensen hebben wij ergens anders vandaan gehaald. Het is geen gezonde wereld, waarin een van de meest belangrijke projecten, de ruimtevaart, door een Wernher von Braun moeten worden geleid, i.p.v. door een geboren en getogen Amerikaan. Deze dingen duiden m.i. op een gevoel van minderwaardigheid, op een gevoel van onzekerheid.

Laten wij de andere kant even bezien. De Ver. Staten - ofschoon over het onderwijssysteem misschien te discussiëren zou zijn - hebben toch een opvoedingsmogelijkheid voor miljoenen geschapen, die bewonderenswaardig is. Men heeft een eigen wijze van leven en denken gevormd en menige Europeaan zal het daarmee niet eens zijn, maar het functioneert goed. Wat men op wetenschappelijk terrein presteert - ook door de geboren Amerikanen - is zeker niet te verachten. Integendeel, er zijn in de laatste tijd veel ontdekkingen gedaan, waarbij wij kunnen zeggen dat Amerika aan de top staat. Het is dus niet redelijk deze verklaringen af te leggen. Het is een bewijs van een paniek die een volk doortrekt, waarbij men zich afvraagt: zijn de anderen meer dan wij?

En dan kijk ik naar het Russische rijk. Er ging een directieve uit naar verschillende universiteiten - zelfs één naar de grote universiteit in Moskou, die een van de grootste en beste is in de Sovjet Unie - waarbij werd gezegd dat het aantal studenten die slechts voor middelmatige functies in aanmerking komen, te groot is. Er moet een verdere selectie zijn. De studenten moeten méér studeren. Zij moeten minder luisteren naar dansmuziek. Zij moeten alleen dán aan sport doen, wanneer hun studies dat toelaten. De Sovjetunie heeft een tekort aan wetenschapsmensen. Is dat eigenlijk niet precies hetzelfde? Of wat zouden wij denken van die mooie toespraak tot de Komsomolskaya's, de jeugdbeweging daar, waarin letterlijk werd gezegd: "Jullie kleine vrienden van de partij, jullie moeten harder studeren en harder werken, want Rusland is arm. Wij kunnen alleen door steeds meer uit te vinden en steeds harder te werken en steeds systematischer te werken, de westerse wereld, de vijand van het volk, van de deur houden." Beide door mij aangehaalde voorbeelden uit Rusland zijn minder dan een jaar oud. Bewijst het ons niet, dat ook daar een angstpolitiek heerst?

Nu vertel ik nog niets over de steeds groeiende onrust in verschillende landen. Ik denk hierbij niet aan de Europese landen, maar juist aan die staten die behoren tot het Midden en Verre-Oosten, ook aan de staten die behoren tot het Zuid-Amerikaanse blok. U herinnert zich misschien, hoe het optreden van Hitler indertijd is geweest in het geval Rijnland, Dantzig, Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije. Wanneer u zich dit herinnert, dan zult u zich ook herinneren, dat hier voortdurend sprake was van een spelletje van aantrekking en afstoten. De zegepraal van Chamberlain was uiteindelijk alleen te danken aan het feit, dat Hitler zelf zijn tijd bepaalde, dat Hitler zelf nu vrede bezwoor, dan eisen stelde. Hebt u de verklaringen van Chroesjtsjov van de laatste tijd nagegaan? Hebt u de reacties van het westen erop nagegaan? Is het een wonder, dat degenen die onbewust de gelijkenis erkennen, zich geprikkeld voelen?

U zult het met ons eens zijn vrienden, dat deze toestand niet lang kan blijven bestaan. Het is de stilte voor de storm. Op het ogenblik is de paniek beheerst. Je merkt er in de wereld niet veel meer van. Alleen zo hier en daar komt zij naar voren en naar buiten toe. Vele voorlichtingsinstanties werken daar bewust of onbewust aan mede. Zij kweken een steeds grotere onzekerheid, zij geven de volkeren steeds meer een "bewustzijn van minderwaardigheid". Dit zijn jaren van crisis en van overgang. Het beheersen van de paniek is noodzakelijk. Dit kan alleen m.i. gebeuren door een ideaal, dat niet verknoopt is met de vrees en de angsten van het verleden: geen communisme, geen nationaalsocialisme, geen socialisme en geen kapitalisme, geen democratie. Al deze dingen zijn in het bewustzijn van de mensen verknoopt met een gewelddadig verleden. Dat wekt in hen een angst. Wat wij nodig hebben is een nieuw begrip van volksgemeenschap. Die volksgemeenschap zou ik niet gebaseerd willen zien op politieke waarden. Ik kan mij voorstellen dat aan het systeem van democratie, zoals hier bv. in Nederland

- zij het geleid - nog steeds aan de orde is, absoluut voldoende is om sociale zekerheid voor iedereen te garanderen, daarnaast een redelijke vrede en welvaart. Maar wanneer dit de enige band is die de mensen binden moet, dan komt er verdeeldheid en in die verdeeldheid strijd die het gevoel van minderwaardigheid en onzekerheid steeds vergroot. Ofwel wij komen tot een overschatting van eigen krachten, die evenzeer een ineenstorting van eigen leven als dat van de staat zou kunnen betekenen.

Wat nodig is vrienden, is inzicht in menselijke waarden, inzicht in de verplichting van de mens om zijn medemens te steunen. Deze paniek kan alleen bezworen worden en teniet gedaan, wanneer een mens leert, dat hij op een medemens kan vertrouwen. Zolang als dat het geval is, zal er geen paniek zijn, zullen de meest verschillende staats- en regeringssystemen, de meest verschillende godsdiensten vredig samen kunnen leven, zal de wereld goed kunnen zijn. Maar op het ogenblik, dat de onzekerheid zich in een sektarisme - in een stelling nemen tegen anderen, ongeacht de consequenties - gaat openbaren, dan gaat de wereld teniet. Wij geloven niet aan die wereldondergang. Wij geloven dat de mens zich aan die paniek kan ontworstelen, omdat er, zoals in dat brandende theater, waar die ene man rustig aanwijzingen ging staan geven op een brandend toneel en 1400 mensen redde in Ohio. Een stem klinkt hier en een stem daar die zegt: "... en toch kun je de mensen vertrouwen, wees kalm, wij zullen misschien iets moeten veranderen, maar wij kunnen zo voortgaan, niemand hoeft te sterven, er hoeft geen oorlog te komen". Dit kan voldoende zijn om de onredelijke paniek die delen van de massa regeert, te voorkomen.

Mijn conclusies heb ik u hier voorgelegd. Enkele wil ik er nog aan toevoegen.

Het atoomgevaar is reëel, zeer reëel. Het is ernstiger dan menig een meent. Maar het is lang niet fataal. Er is nog ruimschoots tijd. De mensheid zal zeer waarschijnlijk, voordat het fataal wordt, de andere methode van krachtwinning hebben gevonden, het ineensmeden der atomen, waarmee een even grote kracht ontplooid kan worden en op meer beheerste en minder schadelijke wijze. Het politieke gevaar van twee staten die tegenover elkaar staan, zal waarschijnlijk niet tot een oorlog leiden, indien de volkeren - niet alleen de staatslieden - zich steeds zullen afvragen: kunnen wij het leven van onze medemenssen beter maken door het onze te offeren? Wanneer zij zich dit steeds eerlijk afvragen, dan zal er voldoende pressie zijn om de vrede te bewaren.

Economisch al precies hetzelfde. Ik geloof niet in een economische chaos of ineenstorting, tenzij de mens egoïstisch blijft en alleen voor zichzelf het volle pond vraagt, een Shylock. Maar als de mens geneigd is ook voor een medemens iets over te hebben, wanneer hij niet het laatste wil hebben dat er te krijgen is, maar ook de anderen een vrije levensmogelijkheid biedt als een vrij mens, dan zal ook een economische ineenstorting te vermijden zijn. Panische ontwikkelingen in de wereldpolitiek, zowel als in de economie, zijn zinloos. Op het ogenblik beweren betrekkelijke kleine groepen van de wereldbevolking: het is mogelijk om zeker in die landen, waarom het voornamelijk gaat - te weten, de West-Europese staten, het Oost-Europees blok, de Ver. Staten van Amerika - deze paniek te onderdrukken. In de komende paar jaren is het lot van de mensheid in de handen van hen die de hoofden helder houden, die zich niet verzetten tegen het bestaande, maar het goede in het bestaande, zich baserend op menselijke waarden, zozeer naar voren brengen, dat er een overeenkomst en een vrede met allen gevonden kan worden.

Reactie: U hebt condities genoemd die vervuld moeten worden, wanneer het ergste voorkomen moet worden. Dit is afhankelijk van het innerlijk leven van de mens. Nu krijgen wij, in deze kleine kring, wekelijks lessen, hoe ons te gedragen tegenover het lot. De massa weet hiervan niets af. Zelfs wanneer wij allen als in Hyde Park op een kist zouden klimmen om de menigte toe te spreken, vraag ik mij af, of wij een invloed uit zouden kunnen oefenen die doorklinkt in het wereldgebeuren.

Antwoord: Wanneer wij daarvan niet overtuigd waren, mijn waarde vriend, dan zouden wij deze bijeenkomsten allang gestaakt hebben. In het geval dat ik citeerde in Ohio, van die bioscoop-brand, was het een kwestie van één man, tegen zegge 700. Wij kunnen andere gevallen citeren, waarin een enkele mens een paniek veroorzaakte, of voorkwam, in menigten van enkele duizenden. Het gaat hier niet om het op het ogenblik beïnvloeden van de massa, dat is in vele gevallen een hopeloze taak. Het gaat erom de enkeling zozeer voor te bereiden, dat - laat ons zeggen de 500 of 1000 die wij bereiken - wanneer de nood aan de man komt, in kunnen grijpen.

Men ziet deze dingen wel eens te veel ideëel. Men stelt zich voor, het opbouwen van de menigte tot een zeker peil. Laat mij u verzekeren dat dit onmogelijk is, zonder de vrijheid van die menigte op een ongewenste wijze te beperken, of te beïnvloeden. Maar het is wel mogelijk te zorgen, dat wanneer het erop aan komt, er mensen klaar staan die weten wat er moet gebeuren. Misschien mag ik een ander voorbeeld aanhalen. In de oorlogsjaren vormde zich in Nederland een ondergrondse. Ongeacht het standpunt dat men inneemt, zal men toe moeten geven, dat daarin vaak vele en grootse dingen zijn gebeurd. Toch heeft die ondergrondse in feite zijn bestaan en ontwikkeling te danken aan misschien 100 mensen, misschien, waarschijnlijk minder. Maar toen de nood aan de man kwam, waren zij ter plaatse, zij wisten volgens hun standpunt en denken in te grijpen en daardoor anderen mee te slepen. Ik hoop dat ik geen enkele verzetsstrijder beledig wanneer ik hier poneer, dat, indien dergelijke mensen er niet geweest waren, vele van hen die in de B.S. en in de knokploeg hebben gewerkt, misschien met evenveel plezier en vreugde uiteindelijk voor de Duitsers gewerkt zouden hebben. Hetzelfde geldt voor andere landen. Het geldt voor Frankrijk, het geldt voor België, zelfs voor Duitsland zelf. Het geldt voor de partizanen in Rusland. Overal waar deze mensen optraden, was er een kwestie van velen die wel het goede wilden, maar niet precies wisten. Eén enkeling die wel wist wat hij wilde en die zo het begin was van een beweging, die zich later zich zo uitbreidde, dat hijzelf praktisch geen betekenis meer had. Stelt u zich dus niet voor dat wij u verzoeken als in Hyde Park uw zeepkisten te beklimmen, i.p.v. een zeepkistenrace, een soort praatmarathon te gaan beginnen.

Wij proberen u wel een inzicht te geven in de situatie. Wij hopen hiermee dus stof ter overdenking gegeven te hebben, opdat u zich realiseert, op welke basis vele gebeurtenissen van heden eigenlijk zich afspelen. Dit erkennen van de gevaren, dit erkennen van de mogelijkheden, dit erkennen vaak ook van de psychologische en psychische oorzaken van veel wat er thans gebeurt, brengt met zich mee, dat, wanneer de nood aan de man komt, misschien één enkele van u aanwezig zal zijn en juist dat ene verstandige woord zal spreken, dat ongelukken en rampen, maar ook dwaasheden kan voorkomen. Dat is het wat wij hopen te bereiken. Wij zijn erg dankbaar dat u regelmatig komt luisteren. Wij proberen u - naast dit algemene inzicht - ook steeds weer een zeker geestelijk inzicht te geven, ja, zelfs een inzicht in uw eigen persoonlijkheid. Dat is dan speciaal voor u bestemd. Maar dit is bestemd om u het bewegen in de wereld en het leven in de wereld eenvoudig en mogelijk te maken in een grotere doelbewustheid en een juister erkennen van de noodzaken, die ook voor u in het leven steeds weer zullen kunnen bestaan.

Vraag: Kunnen wij niet iets ten goede doen, door degenen met wie wij in contact komen te tonen dat wij hen vertrouwen? Is dit te idealistisch?

Antwoord: Neen, ik geloof niet dat dit te idealistisch is. Wanneer je je medemensen leert dat je op ze vertrouwt, dat je niet het slechtste van ze verwacht en dat je je de moeite geeft, zelfs als zij aanvankelijk blijken dat vertrouwen te beschamen, om toch een gelijkwaardig vertrouwen terug te winnen, dan geloof ik dat je zeer ver kunt komen. Het is niet het beïnvloeden van de massa, waarover wij het hebben gehad, en het is zeker niet het uitblussen van de massawanhoop die soms op kan treden. Maar het is wel een bijdrage tot de zelfzekerheid, de innerlijke vrede, het geluk misschien ook, van de mensen die u ontmoet, want dat is zeer belangrijk. Dat staat niet direct i.v.m. het onderwerp "de paniek in deze wereld" waarover ik sprak. Maar indirect kunt u misschien mensen helpen het evenwicht te herwinnen, totdat zij op hún beurt, wanneer een paniek dreigt, de verstandige en de goede elementen zullen zijn, die voorkomen dat er rampen ontstaan.

Vraag: Kan het ook niet een grote stimulans zijn om in meditatievorm gedachten uit te zenden die het goede doel nastreven?

Antwoord: Dat zou inderdaad invloed kunnen hebben. Wij hebben te maken bij de mens met een gemeenschappelijk bewustzijn, dat impliceert een wederkerige beïnvloeding. Elke sterke en gevormde gedachte zal dus overkoepelend werken op elke vaag gevormde gedachte in ongeveer gelijke tendens. D.w.z. dat in concentratie of in meditatie, het uitzenden van gedachten in vele gevallen een stabilisering van het denken in anderen, die minder gevormd denken, betekent. Het houdt ook in, dat het gemeenschappelijk gedachtenbeeld van grotere groepen daardoor langzaam kan veranderen. Wanneer deze verandering in de richting van

vrede gaat, van geluk, van rust, van vertrouwen in het leven, in God en in de mens, dan wordt daar natuurlijk iets mee bereikt. Wij moeten wel oppassen dat wij met de meditaties niet het verkeerde gaan doen. Op het ogenblik dat u uw meditatie op vrede gaat baseren op uw wanhoop aan de vrede, dan versterkt u in feite de wanhoop aan de vrede, niet de vrede zelf. Het is niet het beeld alleen, dat u voor zich haalt, maar de oorzaak ervan, even sterk of sterker soms, die wordt uitgezonden. U zult zich realiseren, juist hierdoor, dat het zeer noodzakelijk is vrede in jezelf te kennen, voor je vrede in meditatie a.h.w. doet uitstromen in het gemeenschappelijk bewustzijn.

Als wij verder gaan komen wij eigenlijk op het terrein van de Boeddhisten en yogi. Dezen namelijk ontzeggen zich het begeren door er meester over te zijn. Zij ontzeggen zich de vrees door te leren de vrees meester te zijn. Eerst dan beginnen zij met werkelijke overwegingen, met meditaties en contemplaties die tevens voor de wereld bestemd zijn. Zij doen dit door niet te vrezen, niet te begeren, in zichzelf rust en eenheid met het hogere a.h.w. te bereiken en dan daarin hun beeld van vrede, hun eigen beleven, uit te zenden in de wereld. Deze dingen hebben een betrekkelijk grote invloed en vooral onder gelijkgestemden kunnen zij een zeer grote betekenis verwerven.

Reactie: Het komt er bij deze dingen op aan, het ego uit te schakelen.

Antwoord: Kunt u dat?

Reactie: Neen, dat is het hem juist.

Antwoord: Het is namelijk praktisch onmogelijk het Ik uit te schakelen, maar wel kan dat Ik tot zijn ware betekenis worden teruggebracht. Zolang als u denkt, zal dit denken op zichzelf het Ik impliceren, inhouden en als zodanig uitdrukken. Zelfs de meest onpersoonlijke gedachte die uitgedrukt wordt, wordt nog door mij uitgedrukt. Het resultaat is, dat Ik daarin wel degelijk fungeer als een direct werkende factor. Wat anders kan ik wel. Ik kan trachten mijzelf te ontdoen van het egoïsme, de zelfverheerlijking, het zich zelf zoeken buiten alle mate. Ik kan de egocentrische denkwijze vermijden, waarbij ik allereerst uitga van datgene wat mij wenselijk voorkomt, van datgene wat voor mij prettig, of belangrijk zou zijn. Bij dergelijke meditaties gaan slechts de meest getrainden over tot een uitschakeling van hun stoffelijk Ik. Dat is niet het totale Ik, maar het is een weg doen vallen van elke consequentie, van elke relatie, elke oorzaak zelfs, die in de stoffelijke wereld nog het Ik zou kunnen bewegen. Dat doen alleen de meer geschoolden. Voor degenen die willen mediteren en overdenken op de wijze die onze vriend zo-even aanstipte, zou ik willen opmerken: u hoeft uw Ik niet te verloochenen, want dit kunt u niet eens. Het is voldoende, wanneer u niet voor uzelf vraagt en eerder voor uzelf desnoods het onaanvaardbare tracht te accepteren in deze denkwijze, mits voor het geheel daaruit vrede voortkomt. Alleen op deze wijze kunt u resultaten boeken.

Reactie: Wanneer men zich voorstelt, dat men het werktuig is van de grote Bouwmeester des Heelal, dan schakelt men het stoffelijke niet uit, maar voelt men toch dat men het werktuig is.

Antwoord: Inderdaad. Deze maçonnieke stelling, die u hier naar voren brengt, is redelijk. Uiteindelijk zijn wij allen uit God geschapen en leven wij in God en uit God. Als gevolg daarvan zullen wij, zodra wij ons op God instellen, in meerdere of mindere mate het instrument worden van Zijn wil en de volvoerders van Zijn Scheppingsplan. Hoe meer wij dit kunnen, hoe meer wij de Goddelijke leiding kunnen accepteren, hoe beter het werktuig, hoe groter dus onze betekenis in het geheel, hoe minder gelijktijdig ons eigen deel aan het werken. Deze voorstelling kan dus bijdragen tot realisatie van de band met het Goddelijke, en zoals u misschien bekend zal zijn, door zijn geloof, zijn overtuiging, zelf suggestie, zal de mens in staat zijn het te brengen tot grotere prestatie, boven het Ik uitgaande.

Deze z.g. overprestatie kan soms van zeer grote betekenis zijn, zoals - om een voorbeeld te geven - bij die enkele soldaten en officieren die op D-Day aan land gingen in Normandië, niets bereid vonden en die toch ondanks het dodelijk vuur, ondanks de gebreken die al het materiaal vertoonde en gebrek aan zware bewapening, aanvallen wisten door te zetten. Deze mensen waren werktuigen, maar zij voelden zich gedragen door een volk. Zij waren de exponenten geworden, niet meer van de persoon zelf, maar van de legermacht die zeker aanwezig was en die zeker zou volbrengen. Alleen die zekerheid, bewust of onbewust aangevoeld, kon hen zo

verder drijven. Wanneer een mens in zijn eigen leven zich zozeer één weet met de Goddelijke kracht, uit het weten van die Goddelijke potentie putten kan, dan bereikt hij evenzeer een overprestatie die vaak zeer belangrijk kan zijn. Die prestatie kan zowel liggen op meer geestelijk terrein, op het terrein van denken, redenering, spreken, het ontvangen van directieven uit andere werelden, als inspiratief naar voren komen, als wel in het gewone dienende leven van elke dag. De mens die voelt dat hij werkt uit God en voor God, heeft iets voor op een ander, die meent alleen te staan, want hij is zeker, hij zal zich gedreven voelen door een hoge en grote waarde en als zodanig in staat zijn datgene te volvoeren, wat de meesten onmogelijk schijnt. Alleen daarom al vind ik deze stelling zeer belangrijk.

Vraag: Bent u van mening dat al die stromingen in de wereld tot veranderen van de toestanden, paarden achter de wagen spannen is? Het is toch de verandering in de mens, die verandering van toestand veroorzaakt?

Antwoord: Inderdaad. Het is een zegswijze, maar vaak verandert de mens door de druk van de omstandigheden. In zijn verandering herschept hij zijn wereld. In de historie zult u steeds weer zien, hoe de verandering van omstandigheden de mensen veranderde en zo volkeren op deed klimmen tot een wereldmacht, of deed ondergaan. Als u denkt aan Rome, dan kunt u daarin reeds een voldoende voorbeeld vinden.

Vraag: Dat kwam toch van buiten af?

Antwoord: Dat kwam van binnen uit. Op het ogenblik dat de Romeinen arm waren, hadden zij niet voldoende middelen om ruim te leven. Gebrek aan vakbekwaamheid bij velen van hen veroorzaakte roverij, die het middel werd tot militaire organisatie, een begrip voor de mogelijkheden van roverij werd langzaam maar zeker ontwikkeld tot militaire strategie en zo begon Rome een macht te worden. Bij deze macht bleek men verder in staat om de vakkennis, de gedachtensfeer, de beschaving en de cultuur van andere volkeren in zich op te nemen. Hierdoor bereikte men een grootte, die ongetwijfeld voor die tijd ontstellend hoog was. Gelijktijdig echter werd de roverstendens aanmerkelijk verminderd, men kwam van de krijgsmansgedachte eerder tot de handelsgedachte. Het is te bewijzen dat zelfs verschillende der grote caesars handelslieden waren en dat de meeste patriciërs in feite lieden waren, die op gewin uit waren. Het herleven van de roversgedachte werd tot een wrede spel voor de jongere edelen, die in de straten van de stad tegen ongewapenden hun roverspraktijken nog wel volvoerden. Op deze wijze echter verslapte zo'n spel de band die alles samenhiield, de discipline, als ook de moed van Rome.

Er is daarna een tijd geweest, dat Rome's moed de moed der barbaren was en Rome's macht het zwaard dat door vreemdelingen werd gehanteerd. Toen het zover was gekomen, werd het volk vanzelf zwakker en slapper. Men stelde steeds hogere eisen aan het leven. Het gepeupel stelde ook steeds hogere eisen, de roverij was omgezet naar binnen de stad en was een tendens die ook in de lagere lagen der bevolking doorwerkte. Het resultaat was, dat Rome topzwaar werd en niet meer in staat was zichzelf te handhaven. U kunt het rustig nazien en dan kunt u begrijpen dat deze geschiedenissen niet van buiten, maar ook van binnenuit kwamen. De hebzucht, een van de tendensen was zó scherp, dat de moed langzaam maar zeker verzwakte. Daarbij komt dan de lust naar weelde die de zedelijke waarde deed wegvallen. Het wegvallen van de zedelijke waarde verdrijft de binding uit de maatschappij, het resultaat is een maatschappij die als slachtoffer valt van iedereen die zich er maar mee bemoeien wil.

Vraag: Gaat het hier niet dezelfde kant uit?

Antwoord: Ik begrijp, u denkt aan de Haagse vakantieperiodes, zoiets van brood en spelen. Neen, het gaat nog niet dezelfde kant uit. Omdat deze wereld in principe geen krijgsmanwereld is, maar een handelswereld. Dat wil zeggen, dat de volgende verandering het zwaartepunt zou moeten gooien op de boer. Pas wanneer dat gebeurt, dan zou het huidige systeem kunnen detoriëren. Gezien het feit dat de boer nog steeds te klagen heeft, de stedeling nog steeds meent dat de boer geen recht heeft om te klagen, gezien het feit dat nog steeds meer boeren naar de stad trekken dan stedelingen de boer opgaan - zij het dan voor hun plezier - kunnen wij wel zeggen dat deze maatschappij voorlopig nog niet aan een dergelijk verval toe is, maar wel, dat door een overspecialisatie langzaam maar zeker haar eigen samenhangen in technisch en commercieel opzicht bedreigd wordt.

Vrienden, ik dank u voor uw opmerkingen. Ik zou voor mijzelf nog het volgende willen stellen. Gezien deze toestanden die wij kunnen leren erkennen en het inzicht dat wij kunnen verwerven in de werkelijke toestand van de wereld, de wereldpolitiek, en de wereldeconomie, is het zaak, dat wij ons niet te sterk met een dezer dingen verbinden. Belangrijk is, dat wij in onszelf de kracht vinden om voor onszelf vrede te geven en te ontvangen. De mens die in zichzelf uit kan grijpen naar het Goddelijke, kan daardoor in zichzelf de Goddelijke kracht zo sterk ervaren, dat hij tot een reeks van prestaties komt, die de wereld kunnen behouden en redden. Elke mens die dit werkelijk wenst, die werkelijk gelooft in deze hogere kracht, zonder daarbij echter zijn eigen rede en zijn eigen streven overboord te zetten, zal in staat zijn datgene te doen, wat noodzakelijk is op het ogenblik dat het nodig is. Hij zal in staat zijn zijn bijdrage te leveren, opdat het geboren worden van een vrediger tijd op deze wereld, waarin de mensheid gelukkiger is, waarin de mensheid ook geestelijk een groter diepgang kan bereiken.

Vrienden, ik dank u voor uw aandacht.
Goedenavond.

ESOTERIE

Goedenavond, vrienden.

Dan gaan wij nu maar eens kijken naar de meer esoterische waarde van het leven. Al ben je buitenshuis nog zo netjes, als het binnenshuis niet opgeruimd is, deugt het niet. Als wij in onszelf geen orde en vrede kunnen houden, dan moeten wij ons helemaal niet verbazen wanneer het in de buitenwereld ook niet gaat, al doen wij nog zo deftig. Esoterie is heus niet alleen de leer van wat er precies in je zit. Het is eigenlijk veel meer de leer van, hoe je de zaak van binnen in de juiste orde kunt krijgen. Nu zijn daar natuurlijk een hele hoop voorbeelden over te geven, maar om te beginnen wil ik u met een klein verhaaltje bezig houden. Er is een hele kwestie geweest indertijd tussen Ezau en zijn broer, vanwege:

HET ERFRECHT EN EEN SCHOTEL LINZESOEP

Je kunt dat van verschillende kanten bekijken. Je kunt zeggen dat die Ezau niet zo dwaas had moeten zijn om zijn erfrecht aan Jacob te verkopen voor een enkele schotel van die rode linzesoepp, al is zij nog zo lekker. Want wat de maag een ogenblik streelt, kan toch niet vervangen wat een heel leven als zegen moet dragen. Hoe zou die Jacob nu geredeneerd hebben? Het is begrijpelijk dat, toen Jacob dat erfrecht vroeg voor die schotel linzesoepp, hij dat eigenlijk deed als een grapje. Later heeft hij er erg over gepraat, dat hij dat had gedaan, want hij moest zichzelf rechtvaardigen. Op dat ogenblik heeft hij heus niet gedacht: "goeie handel.... daar kom ik verder mee". Hij heeft alleen gedacht: "Grote schreeuwer, nu kun je precies eens zien wat het waard is een schotel van mijn linzesoepp te eten."

Zoals zoveel mensen in het leven doen. Zij beginnen met iets als een grapje. Zij vergeten het helemaal, totdat zij op een ogenblik de behoefte te hebben om iets te rechtvaardigen. Wat er dan als oude koeien uit de sloot komt, is verschrikkelijk. Toen zat Jacob voor de grote moeilijkheid. Zou hij de jongste broer blijven, dan zou hij onderdanig moeten zijn en daar voelde hij niets voor.

Neen, hij had waarschijnlijk zo geredeneerd. "Moet ik mij onderwerpen aan die grote, ruwe knots van een Ezau? Die idioot, die niets anders kan dan jagen, terwijl ik de zaak zo goed in orde zou kunnen maken? Laat ik nu eens een keer kijken of ik er iets aan kan doen." Toen hij zo eens een keer met Pa was gaan praten, dacht hij: "Die ouwe is toch blind, die ziet toch niets. Zou het nu niet mogelijk zijn... ? Ja, maar als ik zeg dat ik Jacob ben en ik kom om de vaderlijke zegen, dan krijg ik niet de zegen die nodig is als bevestiging van mijn leiderschap. Ik zal maar net doen of ik Ezau ben. Per slot van rekening: mijn vader is blij dat hij die zegening kwijt kan en ik ben blij dat ik hem heb en Ezau had hem toch al verkocht voor een bordje soep."

Zo is het dan ook gebeurd. Dit is een typisch voorbeeld hoe je innerlijk in de war kan raken. Het was helemaal niet zo gek wat Jacob zei: "Ik heb verstand van de zaak. Ik ben een betere mens voor het leiden van mijn stam dan Ezau...." Daar had hij groot gelijk in. Ongetwijfeld was het niet eens zo dwaas dat hij dus probeerde die rang te halen, maar de manier waarop, die deugde niet, want hij ging zichzelf voorhouden dat het er nog best mee door kon.

Dat doen wij als mensen allemaal, als geest gebeurt het ook nog wel eens een keer. Wij willen onszelf wel zien voor wat wij zijn, maar wij kijken eigenlijk alleen naar onze eigen goede kanten. Wij kloppen ons op onze borst en zeggen dat wij toch hard werken voor het geestelijke en wij bouwen toch iets en wij zijn toch altijd rechtvaardig.... En wanneer wij nu zo'n gemeenheidje tegenkomen zeggen wij, dat het toch heus noodzakelijk was, want anders zouden wij het welzijn van de mensheid niet hebben kunnen zien. Daar schuilt nu het grootste gevaar. Dat wij onszelf gaan rechtvaardigen met redenen die in feite geen redenen zijn, zoals Jacob het indertijd deed. Wij moeten onze toestand eerlijk in durven zien. Dat is wel eens een keer lastig, maar wij moeten eerlijk zijn. Wij moeten tegen onszelf durven zeggen: dat verlang ik. Dat doe ik. Daar neem ik de gevolgen van. Niet zeggen: "Maar ja, uiteindelijk heb ik er dan toch geen kwaad mee gedaan, want uiteindelijk was het toch wel goed, dat ik dat heb gedaan." Wat nog erger is.

Op het ogenblik, dat wij voor onszelf goed en kwaad door elkaar gaan gooien door die poging tot zelfrechtvaardiging, bederven wij een van de mooiste dingen die een mens kan hebben. Dat is niet, wat wij wel eens noemen: een blanke ziel en een schuldeloos hart. Het is een begrip van jezelf. De eerste keer als je met zo'n leugentje begint, is dat zo erg niet. Maar het wordt een gewoonte. Als wij door willen dringen tot de kern van ons eigen wezen, dan is het toch wel heel erg noodzakelijk, dat wij eerst eens eventjes precies weten, waarom wij de dingen zo doen.

In de tijd dat de negerslaven er nog waren, werd er een neger betrapt, dat hij een haan de nek om had gedraaid. Hij moest meteen bij de meester van het huis komen, die zei:

"Hoor eens, ouwe Job, ik vind het niet netjes van je, dat je mijn kippen steelt."

"Maar meester, ik weet dat u zo laat bent thuis gekomen, u had zo ver gereden. Ik denk: als die lelijke haan morgenvroeg kraait, dan maakt hij de meester veel te vroeg wakker en daarom heb ik hem zijn nek omgedraaid. Toen ik dat had gedaan, heb ik hem eens aangekeken en zei ik: ouwe haan, je deugt toch niet meer, ik zal je veren aftrekken, dan ben je tenminste nog goed voor kippensoep."

Hoe vaak redeneert u niet op die manier? Het is eigenlijk wel goed dat ik dat doe voor de anderen, ondertussen heb ik zelf, wat ik hebben wil. Als die neger eerlijk was geweest, had hij moeten zeggen: "Heer, ik had honger. Die haan schreeuwt zo. Hij adverteert gewoon: hier loopt op twee poten een portie kippenbout rond. Toen ben ik naar hem toegegaan en gezegd, als je je zo adverteert, kan ik je niet weerstaan. Ik neem je mee."

Dat deed hij niet. Hij weefde er een verhaal omheen. Die slaaf deed dat misschien, omdat hij bang was voor zijn meester. "Als ik nu een geestige uitvlucht heb, kom ik misschien zonder geseling er af." U hebt die reden uiteindelijk niet. U wordt niet gegeseld, als u eerlijk er voor uzelf uitkomt, waarom u de dingen doet en wat hetgeen is, wat u daartoe beweegt. Eerlijkheid is belangrijk. Eerlijkheid tegen onszelf is de eerste weg tot bewustwording. Dat is de eerste fase. Als je eerlijk tegenover jezelf bent, dan krijg je er langzaam maar zeker een idee van, waarom je leeft, zoals je dat doet.

Degene die het niet doet, doet het zo ongeveer als:

HET KONIJN IN DE MAAN

Er zijn volkeren die een wit konijn in de maan zien. Dat konijn had een heel lastig leven. Het werd overal achtervolgd door de vossen, door de mensen, het eten was lang niet altijd perfect. Op een goeie dag zag het konijn de manestralen naar beneden komen en dacht: als ik nu naar de maan ga, dan zit ik vast en zeker safe, dan is er geen vos die mij wat kan doen". Hij ging naar

de maan toe; maar ja, zoals het gebeurt, zoveel manestrallen, dat een konijn er langs kan lopen, zijn nooit meer terug gekomen naar het gebied waar het konijn vandaan kwam.

Wat is het gevolg? Nu zit het arme konijn op de maan, het huilt tranen met tuiten, het wordt achtervolgd door de duisternis, die het elke maand weer op eet, elke maand komt het opnieuw in een barre lege woestenij te staan en huilt het: "Was ik nu maar op aarde gebleven met al die gevaren", maar het kan niet meer terug.

Als wij op een gegeven ogenblik hoog op ons geestelijke ros stijgen, dan komt de verleiding om te zeggen: "Ja, maar wij moeten ons los maken van al het wereldse." Het klinkt erg mooi. "Wij willen ons verheffen boven dit stoffelijk peil". Het klinkt nog mooier. Maar in feite vlucht men voor het leven. Het konijn had zeker zijn ellende in het leven met al die vossen, maar aan de andere kant, de heerlijke konijnen waarmee hij kon spelen. Niet te vergeten: die wortels en die bessen, die bladen om te eten en dan die heerlijke kool. Al die dingen bij elkaar, dat was toch heus de moeite waard. Had het konijn daarmee genoeg genomen en was het niet gevlucht naar een bleke, onwerkelijke wereld, dan had het zeker een goed konijn kunnen worden. Nu zit het in de maan en nu zit het er al eeuwen en niemand weet, wanneer het er ooit af zal komen.

Wanneer wij te hoog willen gaan boven het stoffelijke - wij willen ons er helemaal van vrij maken en alleen maar geestelijk leven, vrienden - dan ga je naar de maan. Juist in geestelijk opzicht, want om dat te kunnen doen moet je niets anders dan alsmaar leugens vertellen. Leugens vertellen over het stoffelijke, dat niet belangrijk is en dat niet deugt. Als je mond watert - bij wijze van spreken - voor de heerlijke gerechten die er staan, voor al het schoons dat er te genieten is, dan moet je je neus eens ophalen en tegen jezelf zeggen: "Ik heb een te hoge geest...." Dan ben je net, zoals zo'n stijve kerkse dame, met dikke, zwarte, eigengebreide wollen kousen, die een uur voor de nylons in de etalages staat te kijken en uiteindelijk zegt: "Heer, ik ben toch blij, dat ik niet zo'n zondige vrouw ben", om dan door te lopen.

U lacht erom. Maar hoe vaak neemt u die houding niet aan? Hoe vaak probeert u niet voor uzelf de dingen weg te praten met geestelijk gedoe? Hoe vaak probeert u niet de dingen voor uzelf te rechtvaardigen door te zeggen: voor mijn geestelijk welzijn is dat noodzakelijk...

Daar gaat het nu juist om. U vindt het voor esoterie laag-bij-de-gronds, hè? U zult wel gelijk hebben, maar weet u dat alle esoterie laag bij de grond begint? De mens is helaas niet met een of andere huppelmachine uitgerust, waardoor hij met grote sprongen geestelijk opwaarts kan dansen. De geest ook niet. Het is een langzame gang. En wanneer wij, zolang wij in de stof zijn, het stoffelijke verwaarlozen, wanneer wij in een bepaalde sfeer menen dat wij ons kunnen distantiëren van wat die sfeer betekent, dan scheppen wij voor onszelf zoveel problemen, dat er van een werkelijke geestelijke bewustwording niets terecht komt.

Wat is de grootste kunst van de geestelijke bewustwording, vrienden? De werkelijke esoterische bewustwording? In de eerste plaats: het vrij zijn. Dan bedoel ik niet zoiets anarchistisch van: laat alles maar waaien en in puin vallen... Ik bedoel vrij zijn. Vrijelijk erkennen wie en wat je bent. Vrijelijk, maar bewust de consequenties overwegen van al je daden, vrijelijk, maar bewust je ervaringen opdoen, maar nooit weigeren daaruit een geestelijke conclusie te betrekken. Vrij zijn betekent: de stem van de geest kunnen horen en aanvaarden, de kracht van God in je kunnen voelen werken, maar voor jezelf je eigen weg durven gaan en zo jezelf te bouwen tot een mens die in harmonie is met die wereld, dat is het eerste, met geest, dat is het tweede en uiteindelijk meer en meer bewust in harmonie met God.

Dan zult u zeggen: maar in het leven wordt het ons zo moeilijk gemaakt! Maar waarvoor leef je anders? Als je het allemaal zo gemakkelijk wordt gemaakt, als het allemaal van een leien dakje af zou gaan, als je alles maar precies zo kon doen als het jou toevallig uit kwam, dan zou je hier op deze wereld niet hoeven te leven. Je bent hier toch om te leren en om ervaring op te doen? Als je op school komt en je hebt een som geleerd, dan krijg je moeilijker sommen. Wanneer je een klein dicteetje maakt, dan zitten er in het volgende moeilijker woorden. En je blijft steeds fouten maken, maar voor elke fout die je maakt, kom je een trap hoger, want dat is de bedoeling. Het is niet de bedoeling dat je nul fouten maakt, het is de bedoeling dat je steeds moeilijker stof leert verwerken met een redelijk aantal fouten. Daarvoor zitten de moeilijkheden in je leven.

Het is een proces van bewustwording. Je moet steeds meer leren begrijpen van de wereld rond je en door die wereld rond je ook van jezelf. Je moet steeds verder leren ingaan op jezelf. Een mens die tegen zichzelf gaat vertellen: ik moet volmaakt in deze wereld zijn..., hij is een dwaas. De mens die volmaakt is, is zo onmenselijk, dat alle ander mensen niets anders proberen dan die mens naar de haaien te helpen. Je moet niet proberen een volmaakt mens te zijn. Je moet proberen een goed mens te zijn volgens je eigen ervaringen. Als je altijd gelijkelijk dat probeert te doen, dan zul je, doordat je steeds meer leert, vanzelf een steeds beter mens worden. En wat meer is: je gaat steeds meer inhoud in de dingen zien. Achter alles wat je ziet, leeft iets, dat zult u toch met mij eens zijn? Als er hier niets achter zou zitten, heeft het geen betekenis. U gelooft aan de geest, u gelooft aan God. U komt hier, omdat u het een of ander zoekt, omdat u iets wilt testen, onderzoeken, of omdat u een geloof of steun nodig hebt. U weet dat er achter het leven iets anders zit, anders kunt u niet leven.

Nu gaat u dat heel simpel uitbeelden misschien met een hemel, met een hemel, en boven misschien nog met een gespecialiseerde afdeling voor de gevallen heidenen, of heiligen. Hoe u zich dat uitbeeldt, maakt weinig uit. Of u gelooft aan een sfeer, waar u zo dadelijk een huis kunt huren zonder woningnood en halleluja zingen met een stel anderen op grazige weiden, dat is uw zaak. U moet geloven in wat anders. Dat andere, dat daar binnen in je zit, dat moet door je leven elke keer meer concreet worden voor jezelf. Het moet zo zijn, dat je op den duur het gevoel hebt: achter mij staat de onzichtbare wereld. Met mij is die onzichtbare wereld. Het moet zover gaan, dat die wereld in jezelf de normale perfecte aanvulling wordt van de wereld buiten je.

Vrienden, er bestaat een volmaaktheid. Niet de volmaakte mens, dat is belachelijk. Wat er bestaat, is het evenwicht in jezelf. Het evenwicht, waarbij de stof, plus het besef van geestelijke kracht gezamenlijk u maken tot een wezen, dat vreugdig in het leven staat, dat sterk in het leven staat en dat elke keer, wanneer het dreigt tekort te schieten als het ware van binnenuit aanvult, wat noodzakelijk is. Dat is zelfkennis, dat is bewustwording.

DE DUIVEL IN HET WIJNVAT

Het is een oude legende uit de middeleeuwen. Op een gegeven ogenblik was er iemand die wijn wilde opslaan in een vat. Hij had te weinig werkkrachten en hij stond zich af te vragen hoe hij al die rijpe druiven dus getreden zou krijgen en het sap gevuld in de vaten. Er kwam een gezelschap naar hem toe, met een rode kop en naar men zegt, met een bokkenpoot. Hij zei:

"Mijn waarde vriend, dat is helemaal geen kunst. Ik zal niet alleen die wijn voor je maken, maar het wordt de beste wijn die je ooit gehad hebt. Ik zal het tegen een heel kleine vergoeding doen." Daar had die wijnboer wel oren naar. "Wat kost het mij?"

"Als de laatste wijn uit het vat is, de laatste wijn verteerd is, is je ziel voor mij."

"Neen, daar voel ik niets voor. Als wij het anders stellen, wil ik over een contractje denken."

Hij begon eerst te klagen over de slechte tijden, daar was het een boer voor. Toen begon hij te vertellen dat hij niets te eten en niets te drinken had, wat natuurlijk waar was, als je al zijn voorraadschuren die vol waren, over het hoofd zag. Daarna begon hij te vertellen tegen de duivel: "Als wij het zó eens omschrijven: wat in het vat zit, kan er niet uit, of ik moet het eruit halen." "Dat is goed. Je wilt zeker zijn, dat niemand aan je wijn komt. Ja, dat is goed."

"Het tweede is: wanneer alle vaten helemaal leeg zijn, dan mijn ziel voor jou is, maar niet eerder." "Ik vind het dom. Met het andere was je voordeliger uit geweest, maar als je wilt.... Onderteken maar even." Hij haalde zijn pennenmes te voorschijn, rukte een hanenvaar van zijn kap en zei tegen de boer: "zet maar een kruisje", want de boer kon niet schrijven.

De boer was bezig te kijken, hij zag, hoe daar het sap werkelijk met stromen tegelijk in de vaten ging, toen er een vat driekwart vol was, zei de boer: "Knecht, kom eens hier. Ik geloof, dat er in dat vat iets niet in orde is. Kijk eens even". "Dat kan toch haast niet. Hoe kom ik erin?"

"Boven halen wij even het grote deksel eraf en kijk jij even binnenin, dan zal ik je bijlichten".

De duivel liet zich bijlichten, klom in het vat en toen hij erin was, kreeg hij een flinke trap tegen zijn achterwerk en het deksel zat erop en toen de duivel eruit wilde, ontdekte hij, dat hij er door zijn zelf gelegde banden niet meer uit kon.

Zo heeft daar eigenlijk de duivel op wijnsap gezeten tot het ogenblik dat hij uitermate vermoeid tegen de boer zei: "Laat mij maar gaan, dan zal ik jou je ziel laten", waarop de boer zei: "Neen, dat doe ik niet. Je blijft hier zitten, tot ik dood ga. Per slot van rekening is het met de vaten altijd zo: wat er buiten is, dat deugt meestal niet. Wat er in zit, is meestal wel goed." Dat is voor de duivel misschien wel de ergste belediging geweest. Hij heeft 60 jaar in het vat gezeten en de wijn werd tot azijn, zodat het een hele zure duivel was, die met het sterven van de boer af is getrokken. Zo zuur was hij, dat hij nog niet eens de moed had de ziel van de boer mee te nemen.

Wij vragen soms dingen van het leven die wij niet kunnen krijgen. Dan is er soms een weg om ze te krijgen en soms zijn wij er niet helemaal akkoord mee. Als wij nu weten wat wij doen, dan kunnen wij soms een weg vinden. Maar wij mogen nooit datgene, wat wij gedaan hebben, weer vrij laten in de wereld. Je moet voor jezelf kunnen zeggen dat je uit een zonde geleerd hebt. Het zal nog wel eens voorkomen, dan weet je toch beter dan voordien wat het is, en dan zal je zorgen dat datgene wat je kwelt in die zonde, nooit meer voorkomt. Zonde is een menselijk, geen Goddelijk concept. In ons zit een maatstaf, die het ons mogelijk maakt goed en kwaad van elkaar te scheiden. Een menselijk hart is een jungle, vol met verscheurende dieren, maar daarin ligt het paleis, waarbinnen de ziel troont als een vorst en waarin de schoonheid onvergankelijk is.

(Wegens plaatsgebrek moest het laatste gedeelte wegvallen.)